

Verkenning van de situatie van
dak- en thuisloze LHBTI-jongeren in Nederland

Driedubbel kwetsbaar

Movisie: kennis en aanpak van sociale vraagstukken

Movisie is hét landelijk kennisinstituut voor een samenhangende aanpak van sociale vraagstukken. Samen met de praktijk ontwikkelen we kennis over wat echt goed werkt en passen we die kennis toe. De unieke rol van Movisie is het versnellen van leerprocessen. We zijn alleen tevreden als we een duurzame positieve verandering voor mensen in een kwetsbare positie realiseren.

Kijk voor meer informatie op www.movisie.nl

Colofon

Auteurs: Els Meijsen en Simon Timmerman

Met medewerking van Tamara Keers en Elly IJland

Eindredactie: Marc Engberts

Fotografie: 123RF

Vormgeving: Suggestie & Illusie

Downloaden: www.movisie.nl/lhbt

Overname van informatie uit deze publicatie is toegestaan onder voorwaarde van de bronvermelding:

© Movisie

De inhoud van deze publicatie is met grote zorg samengesteld. Desondanks is Movisie niet aansprakelijk voor de eventuele schade die ontstaat door het gebruik van deze informatie.

Mei 2020

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Deze publicatie is tot stand gekomen dankzij financiering van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1 Vraagstelling	5
1.2 Aanpak	5
2. Dak- en thuisloze LHBTI-jongeren: risico's en spreiding	6
2.1 Om hoeveel jongeren gaat het?	6
2.2 Dakloos en thuisloos	6
2.3 Aantal dak- en thuisloze LHBTI-jongeren	6
2.4 Wat zijn de gevolgen van dak- of thuisloosheid?	7
2.5 Oorzaken van dak- en thuisloosheid	7
2.6 Acceptatie van LHBTI's	8
2.7 LHBTI-jongeren en eenzaamheid	9
2.8 Spreiding dak- en thuisloze LHBTI- jongeren in Nederland	11
2.9 Traditioneel religieuze opvattingen	11
2.10 Innerlijke strijd	12
2.11 Biculturele LHBTI's	12
2.12 Psychische stoornissen en suïcidaliteit	12
3. De noodzaak van een veilige en LHBTI-sensitieve opvang	14
3.1 Handelingsverlegenheid van hulpverleners	14
3.2 Hulpverleners bespreken seksuele- of genderdiversiteit zelden	15
3.3 Ondersteuning door professionals vanuit maatschappelijke opvang	15
3.4 Ervaringen van onveiligheid	16
3.5 Aandacht in de opvang voor dak- en thuisloze LHBTI's	17
3.6 Rol van LHBTI-belangenorganisaties	17
3.7 Specifieke LHBTI-hulpverlening	18
3.8 Veiligheid en het vermijden van wachtlijsten	19
4. Conclusies & aanbevelingen	21
4.1 Conclusies	21
4.2 Aanbevelingen	21
5. Literatuurlijst	23

1

Inleiding

De situatie van dak- en thuisloze LHBTI-jongeren is zeer zorgelijk. Dak- of thuisloos zijn is op zichzelf al enorm zwaar voor jongeren. Voor lesbische, homoseksuele, biseksuele, transgender of interseks jongeren (LHBTI) die soms worstelen met zelfacceptatie en veelal afgewezen zijn door hun familie of omgeving komt dit er bovenop. Vervolgens zijn er weinig veilige plekken in de opvang en komen pesten, geweld en misbruik vaker voor. Dit maakt hen driedubbel kwetsbaar.

Dak- en thuisloze jongeren hebben vaak te maken met een gezinssituatie van verwaarlozing, geweld, psychische problemen en middelengebruik. Voor LHBTI-jongeren komt daar vaak bij dat zij worden afwezen door familie, hun directe omgeving en/of hun geloofsgemeenschap. Escalatie kan ontstaan als zij hun LHBTI-identiteit willen onderzoeken of uiten, waardoor ze niet langer veilig thuis kunnen wonen. Dit kan ook gebeuren in een redelijk stabiele thuissituatie. Wanneer een jongere dak- of thuisloos raakt, komt deze vaak terecht in tijdelijke residentiële woonvoorzieningen, bij overnachtingsadressen bij kennissen of familie, op straat, of een combinatie van deze drie. Dat is een onrustig en onzeker bestaan waarin problemen als verslaving, geweld, misbruik, depressie en schulden de kop op kunnen steken of verergeren. Discriminatie, uitsluiting, misbruik en gebrek aan (zelf)acceptatie vanwege de seksuele oriëntatie of genderidentiteit, maken deze jongeren extra kwetsbaar.

Veel hulpverleners zijn handelingsverlegen als het gaat om LHBTI-jongeren en vinden het moeilijk een gesprek aan te gaan over seksuele oriëntatie en genderidentiteit, zo blijkt uit het onderzoek hiernaar in de jeugdhulpverlening, Jong en Anders (Emmen, 2014). Zij zijn bovendien vaak niet op de hoogte van het LHBTI-zijn van de jongeren en kunnen de hulp daardoor niet goed op hen afstemmen. Opvangorganisaties geven zelf aan dat de opvang onvoldoende veilig is voor LHBTI-jongeren. De grote slaapzalen en de vaak aanwezige 'machocultuur' in de reguliere opvang zijn daar debet aan.

Het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA) heeft in 2019 een grootschalig onderzoek verricht onder bijna 140.000 LHBTI-personen in de EU-lidstaten, het Verenigd Koninkrijk, Noord-Macedonië en Servië. In dit online onderzoek waren ook vragen opgenomen over ervaringen met dak- en thuisloosheid. De resultaten worden op 14 mei 2020 openbaar gemaakt, net te laat om mee te nemen in deze verkenning.

1.1 Vraagstelling

Movisie verricht al langer onderzoek naar jongeren in een kwetsbare positie en de overgang naar volwassenheid en adviseert Regenboogsteden en professionals over LHBTI-beleid. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft aan Movisie het volgende gevraagd:

- Geef een nadere onderbouwing van het aantal dak- en thuisloze jongeren met een LHBTI-achtergrond en de spreiding in Nederland.
- In hoeverre is het onderzoek in Amsterdam (Out on the Streets, 2018) representatief voor de situatie van dak- en thuisloze jongeren met een LHBTI-achtergrond in Nederland? Is er aanvullend onderzoek nodig voor het verkrijgen van een representatief beeld (aantallen, problematiek, buitenlandse onderzoeken)?
- Is specifieke ondersteuning van dak- en thuisloze jongeren met een LHBTI-achtergrond wenselijk en zo ja hoe moet deze ondersteuning eruitzien?

1.2 Aanpak

Om deze vragen te beantwoorden heeft Movisie de volgende acties verricht. Bestaande kennis uit het onderzoek 'Out on the Streets' (Groot, 2018) en 'Jong en Anders' (Emmen, 2014) zijn aangevuld en geactualiseerd met informatie uit onderzoek uit binnen- en buitenland rondom aantallen, specifieke problematiek en goede voorbeelden. Informatie vanuit ervaringen van jongeren zelf is hieraan toegevoegd.

Kennis over LHBTI-jongeren met betrekking tot suïcide, eenzaamheid, religie en minderheidsstress zijn verbonden met de gegevens over dak- en thuisloze LHBTI's. Specifieke aandacht is besteed aan streng religieus opgevoede jongeren, biculturele jongeren en transgender personen.

De organisaties die hebben deelgenomen aan het onderzoek 'Out on the Streets' zijn geïnterviewd over de follow up. Welke aanbevelingen zijn opgepakt, wat heeft gewerkt, hoe wordt het aangepakt, welke behoeften zijn er, is specifieke opvang wenselijk? Opvangorganisaties die zich oriënteren op LHBTI-specifieke ondersteuning van dak- en thuislozen zijn bevestigd op de problematiek, argumenten en mogelijkheden; daarnaast heeft er een belronde plaatsgevonden onder zeven hulpverleningsorganisaties verspreid in het land.

Onder de lidverenigingen van COC Nederland is een vragenlijst verspreid over hun ervaring met dak- en thuisloze LHBTI-jongeren. Hierop is door tien organisaties gereageerd. Deze informatie is aangevuld met informatie uit interviewgesprekken met andere LHBTI-belangenorganisaties.

Achterin is een lijst opgenomen met geraadpleegde organisaties en geraadpleegde literatuur.

Dak- en thuisloze LHBTI-jongeren: risico's en spreiding

2.1 Om hoeveel jongeren gaat het?

De afgelopen jaren is het aantal jonge daklozen enorm gegroeid en de verwachting is dat de coronacrisis deze groei zal versterken. In 2019 waren er volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS 2019) 9.400 jongeren van 18 tot 27 jaar in Nederland dak- of thuisloos. Schattingen geven aan dat ongeveer 4.000 jongeren onder de 18 jaar dak- en thuisloos zijn. We gaan in deze verkenning uit van jongeren tot en met 27 jaar waaronder ook jongeren onder de 18 jaar.

2.2 Dakloos en thuisloos

Een jongere die geen vaste woonplek heeft, op straat leeft, slaapt in portieken, fietsenstallingen, stations, tijdelijk logeert bij familie of vrienden of in een noodopvang is dakloos.

Een jongere die is ingeschreven bij een instelling voor maatschappelijke opvang noemen we thuisloos. De meeste jongeren die zwerven zijn thuisloos, niet dakloos. Ze slapen niet letterlijk op straat (dakloos), maar bewegen tussen logeeradressen en slaapplekken bij instanties zoals de crisisopvang. Opvallend is dat het aantal jonge daklozen behoorlijk toeneemt (gemeten in 2019 drie keer zoveel als in 2009). Daarnaast valt op dat ruim de helft van het aantal geschatte daklozen een niet-westerse migratieachtergrond heeft (CBS 2019b). Daklozen met een niet-westerse achtergrond zijn gemiddeld jonger: in 2018 is 39% 18 tot 30 jaar, tegen 27% van de daklozen met een Nederlandse of westerse achtergrond. Hierbij gaat het om mensen die over een geldige verblijfstitel beschikken. Hierbij worden eerste en tweede generatie migranten meegeteld. Over ongedocumenteerde jongeren die in Nederland verblijven zijn geen cijfers bekend.

2.3 Aantal dak- en thuisloze LHBTI-jongeren

Een deel van de dak- en thuisloze jongeren is LHBTI of twijfelt over de eigen seksuele oriëntatie of genderidentiteit. Echter, hierop wordt niet geregistreerd en veel jongeren die terecht komen bij jeugdhulpverlening of maatschappelijk opvang verbergen hun seksuele of genderidentiteit. Hierdoor zijn er geen precieze cijfers over het aantal dak- en thuisloze LHBTI-jongeren beschikbaar. Wel weten we dat ongeveer 4 tot 6% van de bevolking lesbisch, homo of biseksueel is (Kuyper, 2018). Het percentage transgender personen en intersekse personen is respectievelijk 0,6% en 0,5%. Uitgaande van deze cijfers zijn er tussen de 550 tot 800 dak- en thuisloze LHB-jongeren, en ongeveer 80 transgender personen en ongeveer 70 intersekse personen die dak- en thuisloos zijn (Kuyper, 2018).

Bij jongeren onder de 18 jaar liggen de percentages iets anders. Ongeveer 4% van de jongens en 3% van de meisjes geeft aan zich ook, vooral of uitsluitend seksueel aangetrokken te voelen tot seksegenoten. Deze cijfers liggen naar waarschijnlijkheid hoger, onder andere omdat een deel van de jongeren aangeeft het nog niet te weten of aangeeft voornamelijk maar niet exclusief op de andere sekse te vallen. Overigens gebruikt een deel van de jongeren ook andere benamingen dan LHBTI. Sommigen gebruiken 'queer', 'pan', 'non-binair' of zeggen dat ze niet in 'een hokje' willen. Er zijn geen aparte cijfers bekend over transgender en intersekse jongeren en zelfbenoeming.

Op basis van buitenlands onderzoek is het vermoeden gerechtvaardigd dat het aantal dak- en thuisloze LHBTI-jongeren hoger is dan je op basis van gemiddelde bevolkingscijfers zou verwachten. Onderzoeken in Groot-Brittannië (AKT, 2020) en de VS (Page, 2017) komen uit op percentages tussen de 20 en 24% van het totaal aantal dak- en thuislozen. Dat zou betekenen dat het in Nederland zou gaan om ongeveer 3500 jongeren. Het buitenlandse percentage is echter niet zomaar over te nemen, omdat de acceptatie van LHBTI's in Nederland hoger is, de sociale verhoudingen hier anders zijn en de jeugdzorg in Nederland beter is ingericht. Gezien de hogere risicofactoren op dak- en thuisloosheid voor LHBTI-jongeren zou je de voorzichtige schatting kunnen doen dat Nederland tussen de 1000 en 2000 dak- en thuisloze LHBTI-jongeren tot en met 27 jaar kent. Hieronder zouden dan ook de jongeren vallen die twijfelen over hun LHBTI-gevoelens en identiteit. Het vermoeden is dat het daadwerkelijke aantal hoger is.

2.4 Wat zijn de gevolgen van dak- of thuisloosheid?

Jongeren die dak- of thuisloos zijn, komen in een vicieuze cirkel terecht. Ze hebben geen toegang tot sociale zekerheid, volgen doorgaans geen opleiding en hebben meestal geen werk. Omdat ze vaak geen postadres hebben, is het moeilijk de vicieuze cirkel te doorbreken. Gevolgen van dak- en thuisloosheid zijn: onveiligheid, onrust en een gebrek aan privacy. Het heeft bovendien schadelijke gevolgen voor de gezondheid. (Feiten en cijfers dak- en thuisloze jongeren, Movisie, 2020). Uit onderzoek blijkt dat dak- en thuisloze meisjes makkelijker in ongewenste afhankelijkheidsrelaties komen, bijvoorbeeld in ruil voor een slaapplek, drugs, eten en drinken (College voor Rechten van de mens, 2019). Er is geen onderzoek bekend naar de situatie van LHBTI-jongeren, maar in de ervaringsverhalen in deze verkenning zien we vergelijkbare voorbeelden van ongewenste afhankelijkheidsrelaties.

2.5 Oorzaken van dak- en thuisloosheid

In het algemeen neemt de kans op dak- en thuisloosheid bij jongeren toe als er iets misgaat in de opvoeding of schoolloopbaan, als de gezinssamenstelling verandert, als sprake is van life events, of als de financiële positie van de ouders verslechtert (Feiten en cijfers dak en thuisloze jongeren, Movisie, 2020). Het doormaken van verlies van vertrouwen in een van beide ouders, een ingrijpende ervaring, middelengebruik, gepest worden op school blijken belangrijke risicofactoren. Deze factoren komen bij LHBTI-jongeren bovengemiddeld vaak voor. Dat kan een verklaring zijn voor het hoge percentage dak- en thuisloze LHBTI-jongeren.

In deze verkenning wijzen hulpverleners, belangenorganisaties en ervaringsverhalen opvallend vaak op het fenomeen van 'acute dakloosheid' bij LHBTI-jongeren. Een jongere wordt 'betrappt' op het hebben

van een relatie met iemand van hetzelfde geslacht, er wordt geroddeld, een jongere wordt 'verraden' of er is sprake van een onverwachte 'coming-out'. In een aantal situaties leidt dit tot het acuut wegsturen van de jongere; in andere gevallen ontstaat thuis een dusdanig conflict of onveilige situatie dat de jongere wegloupt. Van een verleden in de jeugdzorg of een problematische thuissituatie is lang niet altijd sprake. Wel speelt religie vaak een rol en gaat het vaker om heel jonge mensen onder de 18 jaar.

Uit onderzoek blijkt dat dak- en thuisloze jongeren (60%) relatief vaak een verleden hebben in de jeugdzorg. Vaak weten jongeren na hun 18^e - als de jeugdzorg stopt - de weg naar de juiste hulp niet goed te vinden. Of die hulp sluit niet goed aan bij hun behoefte. Veel van hen hebben dan al een lange weg in de hulpverlening afgelegd. En als de verplichte hulp vrijwillig wordt als ze 18 jaar worden, wijzen zij die hulp vaak af en vinden ze hun eigen weg. Ze moeten vaak geld lenen om rond te komen, maken schulden en gebruiken drank en drugs, zonder dat zij de risico's daarvan overzien (Feiten en cijfers dak- en thuisloze jongeren, Movisie, 2020). We weten niet of dit percentage van 60% met een verleden in de jeugdzorg ook voor LHBTI-jongeren geldt. Het is mogelijk dat een deel van de LHBTI-jongeren vanaf hun 18de jaar dergelijke hulp afwijst, omdat die onvoldoende aan bij hun seksuele of genderdiversiteit.

2.6 Acceptatie van LHBTI's

Nederland staat bekend als een van de meest tolerante landen als het gaat om acceptatie van LHBTI's. Bijna iedereen in ons land vindt dat homo's en lesbische vrouwen mogen leven zoals zij zelf willen. Het blijkt lastiger wanneer het bijvoorbeeld over een eigen kind gaat of wanneer homoseksueel gedrag zichtbaar is (Kuyper, 2017). Ook onder specifieke groepen blijft de acceptatie achter. Dit geldt onder meer voor jongeren, 70-plussers en mensen met een (streng-)religieuze achtergrond. Van de mensen die zichzelf religieus noemen is 30% negatief over homoseksualiteit, terwijl dit onder de bevolking als geheel 7% is (Kuyper, 2017).

LHBTI-jongeren die opgroeien in een omgeving die afwijzend staat ten opzichte van hun seksuele of genderdiversiteit lopen meer risico om zelf weg te lopen of weggestuurd te worden.

Hoewel de acceptatie van LHBTI's in Nederland relatief groot is, krijgen lesbische vrouwen, homo-mannen, biseksuelen en transgender personen -zowel volwassenen als jongeren- ook hier te maken met scheldpartijen, pesterijen, seksueel geweld, bedreigingen en fysiek geweld omdat ze LHBT zijn. Dit geweld kan zowel thuis plaatsvinden als op school, op het werk, in de buurt of in de openbare ruimte. Bij transpersonen ligt dit percentage veel hoger. Meestal worden dergelijke gewelddadigheden niet bij de politie gemeld. (Kuyper, 2017)

Negatieve bejegening van LHBTI-jongeren door leeftijdsgenoten leidt tot een verminderde psychische gezondheid, meer schoolgerelateerde problemen en meer middelengebruik. (Beusekom, et al. 2014; Collier, et al. 2013.) Uit onderzoek blijkt ook dat lesbische, homo- en bi-leerlingen ruim twee keer zo vaak emotionele problemen, gedragsproblemen en problemen met hyperactiviteit hebben (Kuyper, 2015b). De helft van de lesbische, homo- en bi-jongeren van wie iemand op de hoogte is van

hun seksuele voorkeur, kreeg hierover in het afgelopen jaar een negatieve reactie, van onder meer buurtbewoners, collega's en onbekenden op straat. Vanwege de angst voor negatieve reacties vertelt ongeveer 25% van de jongens en 20% van de meisjes aan niemand dat zij (ook) op mensen van de eigen sekse vallen. (Kuyper, 2015b)

2.7 LHBTI-jongeren en eenzaamheid

Jongeren die lesbisch, homo of bi zijn, voelen zich gemiddeld eenzamer dan andere jongeren (Kuyper, 2015). Dit terwijl zij net zoveel vrienden hebben als hun hetero leeftijdgenoten.

Er zijn verschillende verklaringen voor de hogere mate van eenzaamheid. Lesbische, homo- en bi-jongeren die in de kast zitten en met niemand over hun LHB-gevoelens durven te praten, zijn eenzamer dan LHB-jongeren die dat wel doen (Van Lisdonk & Van Bergen, 2010; Kuyper, 2015). De belangrijkste verklaring voor eenzaamheid onder LHB-jongvolwassenen is de negatieve houding van jongeren zelf ten aanzien van hun seksuele voorkeur. Jongeren die negatief denken over hun eigen homo- of bi seksualiteit zijn eenzamer dan jongeren die dat niet doen (Kuyper, 2015). Bovendien vinden scholieren die lesbisch, homo of bi zijn het moeilijker dan heteroseksuele scholieren om met hun ouders over hun zorgen te praten. Ook ervaren ze minder steun (Kuyper, 2015). Als het gaat om intersekse zijn hierover geen cijfers bekend.

Daarnaast kan een verklaring zijn dat LHBT-jongeren minder *genderconform* zijn (Kuyper, 2015). Dat betekent dat lesbische en bi-meiden gemiddeld vaker 'mannelijk' gedrag vertonen dan van hen wordt verwacht. En homo- en bi-jongens gemiddeld meer 'vrouwelijk' gedrag laten zien dan anderen verwachten van jongens. Dit kan al op jonge leeftijd spelen. Daardoor kunnen deze jongeren al op de basisschool het gevoel hebben 'anders' te zijn dan de rest (Van der Linden & Schippers, 2004; Felten, Boote & Scholten, 2015). Adequate ondersteuning is van essentieel belang en is goed voor het psychische welbevinden.

Transgender jongeren

Transgender persoon is een paraplueterm voor mensen die zich niet identificeren met het geslacht dat ze bij hun geboorte kregen toegewezen. Onderzoek naar de acceptatie van deze groep leert dat 15 tot 25% van de jongeren het afkeurt als een transgender persoon het lichaam wil aanpassen aan het gewenste geslacht door middel van operaties en hormoonbehandeling. 45% van de jongeren zegt positief tegenover transgender personen te staan, 11% negatief en de rest weet het niet of is neutraal. (Transgender personen in Nederland, Kuyper, 2017)

Van de transgender jongeren die 'uit de kast' zijn en naar school gaan, geeft bijna de helft (43%) aan slachtoffer te zijn van verbaal geweld, en één op de vijf slachtoffer van grof lichamelijk geweld. Uit focusgroepen met een kleine groep transgender jongeren blijkt dat deze groep jongeren onder meer te maken krijgen met roddelen, flauwe opmerkingen, schelden, negatieve opmerkingen online, staren, negeren, buitensluiten en fysieke aanvallen vanwege hun genderidentiteit.

Van de transgender personen die thuis wonen bij hun ouders (dit betreft niet alleen jongeren, maar ook volwassenen) is 62% thuis 'uit de kast'; deze groep leeft thuis ook conform de eigen genderidentiteit. 73% van de transgender jongeren, zo blijkt uit een kleine steekproef, heeft te maken met psychische problemen. Wanneer je als meisje wordt gezien als mannelijk en als jongen als vrouwelijk leidt dit vaker tot negatieve reacties. Door deze ervaringen ervaren de jongeren een lager psychologisch welzijn. (Felten, 2018)

Intersekse personen

Intersekse verwijst naar de ervaringen van mensen die geboren zijn met een lichaam dat niet past binnen de normatieve definities van man en vrouw. Intersekse gaat niet over seksuele oriëntatie of genderidentiteit. De meeste intersekse personen hebben een mannelijke of vrouwelijke genderidentiteit en zijn heteroseksueel. Maar net als andere mensen kunnen zij ook een lesbische, homoseksuele of biseksuele oriëntatie hebben of zich identificeren als transgender. Er zijn nauwelijks gegevens bekend over dak- en thuisloosheid onder intersekse personen. Hierover is meer kennis onderzoek nodig. (10 keer vraag en antwoord over intersekse, Movisie, 2017)

2.8 Spreiding dak- en thuisloze LHBTI- jongeren in Nederland

Hoewel de meeste dak- en thuisloze jongeren naar grote steden als Amsterdam trekken, komt dak- en thuisloosheid onder LHBTI-jongeren ook zeker voor buiten de grote steden, zo komt uit interviews met hulpverleners en belangenorganisaties komt naar voren.

LHBTI's in grote steden zijn over het algemeen wel zichtbaarder dan in kleinere steden en regio's. In grote steden zijn meer specifieke LHBTI-gelegenheden en -evenementen, er is meer ruimte voor diversiteit en je kunt er makkelijk opgaan in de anonimiteit. De aandacht voor LHBTI's bij dienstverlenende instanties lijkt groter in de grotere steden dan in de regio. LHBTI-jongeren die opgroeien in kleinere gemeenten kunnen soms door het gebrek aan zichtbaarheid van LHBTI's en rolmodellen meer moeite hebben om zichzelf te accepteren. We zien in het algemeen dat een groot deel van de LHBTI-jongeren het studeren aangrijpt om de plaats waar men is opgegroeid te verlaten en te verruilen voor een grote(-re) stad.

Uit onderzoek blijkt dat ook transgender personen vaker in sterk verstedelijkte gebieden wonen. Dit is mogelijk gerelateerd aan de bestaande infrastructuur voor transgender personen in steden, zoals uitgaansgelegenheden, hulpgroepen, belangenorganisaties en genderklinieken (Transgender personen in Nederland. Kuiper, 2017).

'We zien dat jongeren die verstoten zijn uit een streng religieuze situatie wegwillen uit hun omgeving omdat hun hele omgeving hoort bij de geloofsgemeenschap die hen afwijst.'

LCC plus projecten

'Jongeren trekken soms naar Amsterdam omdat ze denken dat daar wel onderdak en hulp voor hen is, maar eigenlijk willen ze wel in hun omgeving blijven omdat ze daar nog een baantje of vrienden hebben.'

Dounia Jari, Stichting Maruf

2.9 Traditioneel religieuze opvattingen

Binnen en tussen religies in Nederland wordt verschillend gedacht over seksuele en genderdiversiteit. Veel 'streng' religieuze gemeenschappen wijzen homoseksualiteit en transgender zijn af. Vaak maken zij onderscheid tussen gevoelens en praktijk. Dat mensen homoseksuele gevoelens hebben aanvaarden zij nog wel, maar het 'praktiseren' keuren zij af. Dat geldt vooral voor het behoudende deel binnen de protestantse kerken, en voor evangelische geloofsgemeenschappen zoals de Pinkstergemeente. Ook in de katholieke kerk wordt het onderscheid tussen gevoelens en praktiseren door de conservatieve groeperingen gemaakt, evenals in islamitische kringen (Kastdeur op een kier, Pierik, Movisie 2015).

Binnen een aantal religieuze groepen wordt door gebedsgenezing of duiveluitbanning geprobeerd mensen te genezen van hun seksuele oriëntatie. Er zijn echter ook progressieve kerkgenootschappen en geloofsgemeenschappen, waarin LHBTI-zijn geaccepteerd wordt.

‘Veelzeggend is de volgende ervaring van een jongere, J. Toen hij zijn ouders vertelde dat hij homo is, werd zijn moeder woedend. “Je weet wat daarover in de Bijbel staat”, zei ze. Waarop J. zei: “Maar ik ben zo geboren.”. Zelf geloofde J. in een God van liefde. Hij werd thuis mishandeld. Zijn ouders wilden dat hij vertrok. “Maar ik woon hier toch?”, vroeg J. Uiteindelijk vluchtte hij van huis. Hij zwierf maandenlang door Nederland, logeerde steeds weer bij andere vrienden en kennissen. Sommigen boden hem steun en hielpen hem op weg, anderen hadden minder goede bedoelingen.

Bron: nieuwsbrief COC Nederland december 2019

2.10 Innerlijke strijd

Veel LHBTI-jongeren die opgroeien in een streng religieuze omgeving ervaren een innerlijke strijd. Wanneer iemand ontdekt LHBTI te zijn, is dat niet gemakkelijk. Seksualiteit en genderidentiteit zijn belangrijke aspecten van wie je bent. Als je juist op dat punt anders bent dan wat jij zelf, je omgeving of de maatschappij verwacht of zelfs wenst, leidt dit vaak tot spanningen. Vooral jongeren verbergen deze innerlijke strijd, wat tot ernstige psychische problemen kan leiden. Goede voorlichting op scholen en specifiek toegeruste jeugdhulpverlening zijn dan essentieel. (Pierik, 2015)

2.11 Biculturele LHBTI's

Voor biculturele LHBTI's kan het extra moeilijk zijn om te vertellen dat ze op iemand van hetzelfde geslacht vallen of dat hun lichaam niet overeenkomt met hun genderidentiteit, zeker als ze vermoeden dat hun omgeving daar negatief tegenover staat. In sommige gevallen kunnen zij hun familie kwijtra-ken of zelfs gevaar lopen als hun familie erachter komt, bijvoorbeeld omdat ze de familie-erf mee op het spel zetten. Daarom kiezen zij er soms voor om het volledig geheim te houden of het alleen te vertellen aan goede vrienden en niet aan familie. (Pierik, 2015)

2.12 Psychische stoornissen en suïcidaliteit

Een religieuze opvoeding is een van de risicofactoren die de kans op zelfmoordneigingen onder homo-jongeren vergroten (Keuzenkamp, 2010). Ook is gebleken dat LHBTI-jongeren die vanuit hun ouderlijk huis geen steun ervaren een verhoogde kans op psychische stoornissen hebben (Keuzenkamp, 2012a). Een 'coming out' zoals dit in Nederland vaak de norm is, is niet voor alle jongeren de beste oplossing. Openlijk voor je seksuele of genderidentiteit uitkomen ligt in sommige gemeenschappen uiterst gevoelig. Iemand loopt het risico de geloofsgemeenschap te moeten verlaten en zo de directe sociale

omgeving te verliezen: van medekerkgangers tot soms de familie of het gezin aan toe. Het kan zelfs fysiek gevaar opleveren voor de persoon zelf en voor de familie (Pierik, 2015). Uit onze gesprekken met diverse maatschappelijke opvanglocaties en belangenorganisaties komt het beeld naar voren dat een conservatieve/behoudende geloofsovertuiging vaak een oorzaak is van het dak- en thuisloos raken van LHBTI-jongeren.

‘Wij zitten in onze regio met jongeren die onderdeel zijn van een streng religieuze gemeenschap. LHBTI-jongeren verlaten de ouderlijke woning, omdat het geloof in sommige gevallen leidt tot conflicten. Met alle consequenties van dien. Zowel jongens als meisjes zoeken hun heil elders.’

Janneke van Maanen, COC Midden-Gelderland

‘Een Islamitische jongen was nog maar net 18 toen ontdekt werd dat hij een relatie met een vriend had. De situatie werd zo onveilig dat hij van huis wegliep en bij een vriendin op de bank terecht kwam. Vervolgens ging hij zwerven.’

Dounia Jari, Stichting Maruf

‘Door de roddels binnen de Turkse moslimgemeenschap kwamen zijn ouders erachter dat hij homo is. Vervolgens is hij door zijn ouders per direct op straat gezet. Van de één op de andere dag had hij geen thuis meer’

Ojon van Strijland, COC Deventer

De noodzaak van een veilige en LHBTI-sensitieve opvang

Praten over de eigen gevoelens, herkenning vinden én gevoelsgenoten ontmoeten is voor LHBTI-jongeren van groot belang. Dit kan met ouders, op school, met vrienden, hulpverleners, via internet maar ook tijdens ontmoeting met andere LHBTI's. Sommige jongeren lopen al jaren rond met twijfels over hun seksuele oriëntatie of genderidentiteit voordat ze er met iemand over durven te praten. De weg naar een belangenorganisatie als het COC is niet voor iedereen vanzelfsprekend. Sommige jongeren ontkennen of verbergen hun gevoelens en proberen hun 'anders' zijn te maskeren. Jongeren die voorafgaand aan hun dak- of thuisloosheid in aanraking komen met de jeugdhulpverlening vinden het niet altijd makkelijk hier zelf over te beginnen of het - als dat anders zijn meespeelt - te zien als deel van 'het probleem'. Ze lopen de kans hierdoor juist extra in de knoop te raken. Op het moment dat een jongere dak- of thuisloos wordt, wordt het nog complexer. Zeker als een jongere vanwege LHBTI-gevoelens uit huis of uit een gemeenschap is gestuurd of weggelopen en in een crisissituatie terecht komt.

In de jeugdhulpverlening en in de maatschappelijke opvang is hier weinig aandacht voor. Professionals willen graag 'gewoon' doen over LHBTI-zijn en er niet mee omgaan als taboe-thema. Ze besteden er in hun werk daarom vaak geen aandacht aan. Voor de jongeren om wie het gaat is het wél bijzonder om te ontdekken dat ze LHBTI zijn en kan aandacht voor hun gevoelens juist heel belangrijk zijn (Jong en Anders, Emmen, 2014).

3.1 Handelingsverlegenheid van hulpverleners

Hulpverleners zeggen vaak dat LHBTI-zijn voor hen oké is, waarmee de kous voor hen af lijkt. Het onderwerp komt dan niet meer ter tafel en wordt niet gezien als onderdeel van het probleem waarmee de jongere worstelt. Ze kunnen de hulp dan niet goed op de jongeren afstemmen.

Wat ook kan spelen is dat hulpverleners seksuele oriëntatie of genderidentiteit niet ter sprake brengen omdat ze handelingsverlegenheid ervaren of niet op de hoogte zijn van het LHBTI-zijn van de jongeren. Zo kunnen ze uit het oog verliezen dat er een samenhang is tussen problemen zoals depressie of drugs-

gebruik en het LHBTI-zijn. Uit onderzoek in de jeugdhulp komt naar voren dat jeugdhulpverleners niet goed weten dat het signaleren en bespreken van LHBTI-gevoelens belangrijk is. Ook blijken ze onvoldoende op de hoogte te zijn van specialistisch hulpaanbod of doorverwijzingsmogelijkheden. Hulpverleners zien vaak niet dat de genderidentiteit en seksuele voorkeur van jongeren moet worden onderkend om de jongeren effectief te kunnen begeleiden of behandelen. (Jong en Anders, Emmen, 2014).

Belronde onder organisaties buiten de Randstad (april 2020)

Zeven opvangorganisaties en organisaties buiten de Randstad die op enige wijze ondersteuning bieden aan dak- en thuisloze jongeren is gevraagd of zij nu of in het verleden LHBTI-jongeren in hun cliëntenbestand hebben of hadden. Alle organisaties gaven aan dat dat niet het geval is. Uitgaande van de statistieken is het onwaarschijnlijk dat deze organisaties helemaal niet te maken hebben met jongeren die LHBTI zijn. Mogelijke verklaring voor hun antwoord is dat jongeren hun seksuele of genderdiversiteit verbergen. Ook kan het zijn dat veel van de betreffende jongeren naar de grote steden trekken.

N.B: Vanwege de coronacrisis was het lastig organisaties uitvoerig te spreken te krijgen.

3.2 Hulpverleners bespreken seksuele- of genderdiversiteit zelden

Uit binnen- en buitenlandse literatuur blijkt dat het ontbreken van sensitiviteit voor LHBTI's bij hulpverleners al langer speelt. Betreffende onderzoeken leren dat hulpverleners die direct betrokken zijn bij deze jongeren zelden inspelen op de vragen, behoeften en problemen van LHBTI-jongeren. Uit Amerikaans onderzoek (Page, 2017, Van Denzel et al. 2014) komt naar voren dat er onder hulpverleners überhaupt weinig kennis is over de genderidentiteit of seksuele oriëntatie van jongeren. Sensitiviteit is al helemaal onmisbaar als hulpverleners cliënten hebben met een trans-, intersekse of biculturele achtergrond. Omdat dit onbekender is en omdat de multiproblematiek groter is.

3.3 Ondersteuning door professionals vanuit maatschappelijke opvang

In onze interviews met organisaties voor maatschappelijke opvang geven professionals aan dat de opvang niet altijd voldoende veilig is voor LHBTI's. De grote slaapzalen en de heersende 'machocultuur' in de reguliere opvang dragen daar aan bij. Zeker voor heel jonge dak- en thuislozen is dit erg onveilig. Ook zijn professionals vaak te weinig sensitief en is hun kennis over seksuele- en genderdiversiteit gebrekkig.

In 2018 nam een aantal Amsterdamse organisaties deel aan het onderzoek 'Out On The Streets' (Groot, 2018). Recent vroegen wij hen wat er sindsdien is veranderd als het gaat om specifieke aandacht voor LHBTI's. Vanwege de coronamaatregelen lukte het ons niet om iedereen te bereiken. Maar onze rondgang leert wel dat er nog maar weinig is gedaan met de aanbevelingen uit het onderzoek uit 2018. Volgens de geïnterviewden is er heel geleidelijk aan wel iets meer aandacht voor de positie van LHBTI's. Zo worden op enkele plekken trainingen en online trainingen aangeboden. Maar de geïnterviewden signaleren bij veel collega's nog steeds een gebrek aan LHBTI-sensitiviteit.

'Het verschilt per begeleider of en hoe ernaar gevraagd wordt. Ik val zelf als begeleider onder de LHBTI-groep en ben bij de kennismaking met een transkandidaat aanwezig geweest om mezelf kenbaar te maken en haar uit te nodigen mij op te zoeken als ze iets met mij zou willen bespreken.'

Medewerker HVO-Querido

3.4 Ervaringen van onveiligheid

Uit de gesprekken met jongeren en hulpverleners die we spraken, komt naar voren dat jongeren die dak- of thuisloos raken zich in opvangsituaties vaak niet veilig genoeg voelen om te praten over hun LHBTI-zijn. Er wordt er nauwelijks expliciet aandacht besteed aan seksuele en genderdiversiteit en het gevoel van onveiligheid dat leeft bij deze jongeren. Sommige jongeren vermijden zelfs de opvang.

LHBTI-jongeren ervaren daarnaast ook de 'algemene' problemen binnen de hulpverlening zoals wachtlijsten, bureaucratie, het tekort aan opvangcapaciteit, wisselende hulpverleners, gebrek aan opvangmogelijkheden voor jongeren onder de 18 en weinig mogelijkheden voor acute opvang.

'Ik durfde niet op straat te slapen, dus 's nachts ging ik vooral uit. In de Regulierdwarstraat liet ik me op drankjes trakteren. Als ze me vroegen wat ik deed, loog ik. Ik vertelde nooit dat ik dakloos was.'

Naomi in Trouw, december 2019

3.5 Aandacht in de opvang voor dak- en thuisloze LHBTI's

Slechts een paar opvangorganisaties in Nederland bieden (deels) LHBTI-specifieke hulpverlening. Het gaat vooral om locaties in Amsterdam en enkele andere grote steden. Weinig jeugdhulpverleners kennen dit aanbod echter, waardoor er onvoldoende naar wordt doorverwezen. Buiten de vier grote steden is er geen specifieke opvang met aandacht en sensitiviteit voor LHBTI-specifieke thematiek. Hierdoor is het afhankelijk van de sensitiviteit van de professionals en de aanwezigheid van ervaringsdeskundigen. Veel LHBTI-jongeren trekken door de geringe mogelijkheden naar Amsterdam en belanden, door gebrek aan een sociaal vangnet, op straat.

3.6 Rol van LHBTI-belangenorganisaties

De meeste jongeren, maar ook de hulpverleningsorganisaties, zijn onvoldoende op de hoogte van het aanbod van LHBTI-belangenorganisaties. Zo organiseren het COC, TNN, Transvisie, Stichting Maruf en LCC Plus ontmoetingsactiviteiten, gespreksgroepen en maatjestrjecten. Jongeren die in een hulpverleningstraject zitten, kunnen gebruik maken van dit aanbod. Als er meer direct contact zou zijn tussen de hulpverleningsorganisaties en LHBTI-belangenorganisaties, kunnen zij elkaar informeren over relevante zaken ten bate van LHBTI-jongeren.

Uit de interviews die we voor deze inventarisatie hielden, komt naar voren dat belangenorganisaties zoals de COC-lidverenigingen, Transgendernetwerk Nederland, Stichting Maruf en LCC Plusprojecten maar heel beperkt ervaring hebben met dak- en thuisloze LHBTI-jongeren. Een paar betrokkenen hebben ervaring met een jongere die een paar dagen bij hen 'op de bank' heeft geslapen en daarna naar Amsterdam verdween.

Op grond hun ervaringen betwijfelen LHBTI-belangenorganisaties of professionele hulpverleningsinstanties voldoende kennis en sensitiviteit hebben om LHBTI's effectief te ondersteunen. Het merendeel van de genoemde organisaties ziet voor zichzelf slechts een beperkte rol in de ondersteuning van dak- en thuisloze LHBTI-jongeren. Zij wijzen erop dat ze werken met vrijwilligers en die zijn niet altijd voldoende gekwalificeerd om te werken met deze kwetsbare doelgroep; dak- en thuisloze jongeren moeten ondersteund worden door professionele hulpverleners. Mogelijk kunnen de betreffende organisaties wel een rol spelen bij de preventie van dak- en thuisloosheid. Zo kunnen ze jongeren een plek bieden waar zij hun gevoelens kunnen bespreken en waar met ze wordt meegedacht over hun thuissituatie. Maar ook dan is nauwere samenwerking met hulpverleningsorganisaties van belang.

De belangenorganisaties geven aan dat ze in voorkomende gevallen een rol hebben als netwerkpartner, om te kunnen bemiddelen en verwijzen naar instanties. Men is binnen de eigen regio redelijk bekend met instanties waar dak- en thuisloze jongeren naar kunnen worden doorverwezen, maar zelden is er persoonlijk contact geweest. Als ondersteuning van dak- en thuisloze LHBTI-jongeren door de belangenorganisaties worden de diverse ontmoetingsmogelijkheden, activiteiten, peer-to-peercontact en het bieden van een luisterend oor genoemd.

‘Het is belangrijk dat professionals deze problematiek beter gaan herkennen en oppakken en de juiste hulp gaan bieden om de jongeren te ondersteunen. Daarbij hoort ook het juist kunnen doorverwijzen naar hulpinstanties en ondersteuningsinstanties. Het COC kan een rol vervullen de jongeren laagdrempelige activiteiten aan te bieden waardoor ze kunnen ontspannen, hun problemen kunnen vergeten en nieuwe sociale contacten kunnen opdoen.’

Tamara van Bogaert, COC Limburg

‘Onze vrijwilligers bieden bezoekers een veilige plek waardoor in gesprekken eventuele problemen naar de oppervlakte komen. Indien de persoon in kwestie dat wil, wordt deze doorverwezen.’

Ap Willemsen, COC Regio Nijmegen

3.7 Specifieke LHBTI-hulpverlening

Er zijn in Nederland weinig gespecialiseerde organisaties die zich richten op hulpverlening aan LHBTI's of LHBTI-jongeren. Het gaat om eerstelijns-instellingen en zelfstandig gevestigde hulpverleners in de tweede lijn die specifieke hulp bieden (Felten & Boote, 2012). Verschillende instanties (zoals daklozenopvang, ziekenhuizen en stichtingen) hebben programma's ontwikkeld om hulp te bieden aan dak- en thuisloze LHBTI-jongeren en om de hulpverlening aan deze jongeren te verbeteren. Uit een inventarisatie in 2018 (Groot, 2018) blijkt echter dat dit beperkt is en dat dit aanbod sterk wisselt. Een actueel bijgehouden overzicht van mogelijkheden, initiatieven, projecten en specifieke deskundigheid zou hierin duidelijkheid kunnen verschaffen voor zowel professionals als vrijwilligers van belangenorganisaties.

In het buitenland zijn verschillende goede voorbeelden te vinden van initiatieven die ondersteuning bieden aan dak- en thuisloze LHBTI-jongeren. Ze zijn specifiek gericht op jongeren, inclusief van aard en expliciet LHBTI-vriendelijk. Ook is er sprake van goede samenwerking met LHBTI-organisaties en de LHBTI-gemeenschap, de gemeente en sociale professionals die specifieke kennis hebben van deze jongeren.

In Chicago is in 2019 het LYTE Collective gestart met de verbouwing van een leegstaande kerk tot een opvangvoorziening voor dak- en thuisloze jongeren. Het project wordt geleid door een maatschappelijke organisatie die er heel bewust inclusie en veiligheid uitstraalt. De opvangvoorziening is LHBTI-vriendelijk en de Regenboogvlag is er altijd zichtbaar. In het gebouw zijn speciale ruimtes waar LHBTI-jongeren elkaar veilig kunnen ontmoeten. Voor jongeren met een biculturele achtergrond is extra aandacht (LYTE Collective, 2020).

Londen kent het succesvolle Purple Door, een project van het Albert Kennedy Trust, dat zich specifiek richt op dak- en thuisloze LHBTI-jongeren (The Albert Kennedy Trust, 2015). Het project heeft een nationale hulplijn, noodopvangvoorzieningen in een paar grotere steden, en het biedt jongeren ondersteuning bij het zoeken van een woning en het omgaan met geld. Ook biedt het trainingen, mentorschappen en lokale events. Verder krijgen jongeren hulp bij het vinden van een baan of opleiding en leren ze hoe ze veilig een zelfstandig leven kunnen opbouwen.

3.8 Veiligheid en het vermijden van wachtlijsten

De Raad voor de Volksgezondheid pleitte onlangs voor veilige, kleinschalige woonunits voor dak- en thuislozen met voldoende privacy en passende individuele begeleiding (Raad voor Volksgezondheid, 2020). Dit sluit aan bij de in het veld geconstateerde behoefte aan voldoende plekken voor dak- en thuisloze LHBTI-jongeren. Plekken die voorzien in adequate opvang en veilige LHBTI-sensitieve hulpverlening, waar ook ruimte is voor LHBTI-jongeren onder de 18, die onverwacht dakloos raken, en voor wie nu geen veilige (crisis)opvang beschikbaar is.

In de grote steden zou een crisisopvangvoorziening met een beperkt aantal bedden een oplossing kunnen zijn. Maatwerk is noodzakelijk, veiligheid en het vermijden van wachtlijsten staan voorop. Essentieel is dat organisaties die de opvang verzorgen, samenwerken met een aanspreekpersoon vanuit de belangenorganisaties specifiek voor deze doelgroep.

Ook buiten de grote steden moet er voor dak- en thuisloze LHBTI-jongeren voldoende veilige opvang beschikbaar komen, met hulpverleners die zijn toegerust om de doelgroep adequaat te ondersteunen. LHBTI- belangenorganisaties kunnen een rol vervullen door het organiseren van lotgenotencontact, ontmoetingsgroepen en doorverwijzing. Het is een pre als de belangenorganisaties met de jongeren contact houden als ze in de opvang zitten.

‘Deze week had ik een gesprek met LHBTI-jongeren met een biculturele achtergrond. Zij kunnen nergens terecht om met gelijkgestemden hun verhaal te delen. Ze hebben behoefte aan een praatgroep, anoniem en in een veilige ruimte. Geen grote letters en aankondigingen. En met voldoende veiligheid tijdens de gesprekken. Om zo’n gesprek te leiden zijn professionals nodig die weten waar het over gaat omdat ze zelf ervaring hebben met dak- en thuisloosheid of anderen kennen die daar ervaring mee hebben. In onze organisatie hebben we een LHBTI-netwerkgroep en er zijn trainingen voor medewerkers waardoor meer deskundigheid ontstaat en meer begeleiding mogelijk is.

Medewerker HVO-Querido

Margo Merts, Leger des Heils:

‘Extra voorzieningen voor deze jongeren zijn echt nodig’

Volgens Margo Merts, manager bij het Leger des Heils in Amsterdam, heeft haar organisatie een belangrijke rol te vervullen in de opvang van dak- en thuisloze LHBTI-jongeren. ‘Deze groep is extra kwetsbaar. Dit geldt in het bijzonder voor jongeren onder de 18 jaar. LHBTI-jongeren zijn vaak verstoten uit de thuissituatie en hebben moeite om zichzelf en hun dak- of thuisloos-zijn te accepteren. Het is echt noodzakelijk dat er voor deze groep extra voorzieningen komen. LHBTI-jongeren kunnen maar heel slecht overleven in de bestaande voorzieningen. Ze worden gepest, staan vaak onderaan de rangorde en zijn er vaak niet veilig. Dat geldt ook als het gaat om opvang in de pleegzorg en in opvanggezinnen.

Het Leger des Heils werkt aan veilige opvang van deze jongeren, met goed opgeleid personeel, dat LHBTI-sensitief is. In een groep hebben we twee lesbische meiden. We merken dat ze laag staan in de rangorde en vaker gepest worden. Wat we nu doen is vooral beheersen en zorgen dat escalatie wordt voorkomen. We zouden graag meer doen om de jongeren zelf weerbaarder te maken en binnen de groep te werken aan acceptatie van het anders zijn. Maar hiervoor heb je meer expertise en tools nodig. Zeker ook om met jongeren onder de 18 jaar en met dit thema te werken.

Ik hoorde in een gesprek met het COC over GSA’s op scholen. Eigenlijk zou je zoiets ook moeten hebben in de opvang, ook voor medewerkers. Een duidelijk aanspreekpunt bij de belangenorganisaties zoals bij de GSA’s. Dat mensen vanuit belangenorganisatie en de opvang met elkaar kunnen sparren, kennis delen en casuïstiek bespreken. En er zou een soort actieplan moeten komen waarbij wordt ingezet op scholing van medewerkers. Niet iedere medewerker hoeft de specifieke expertise te hebben, maar het is wel belangrijk dat de benodigde deskundigheid in elk team aanwezig. Je kunt denken aan trainingen die ook SKJ-geaccrediteerd zijn, zodat ze ook studiepunten opleveren. Het Leger des Heils heeft zelf een Leger des Heils Academie. Daar zou dit prima binnen passen.

Als het gaat om de vraag welke opvangvorm voor dak- en thuisloze LHBTI-jongeren geschikt is, is het zoeken. Wij denken wel eens aan aparte opvang, zoals we dat ook bij vluchtelingen doen. Op dit moment bekijken we per casus wat nodig is. Dat doen we samen met andere Amsterdams opvangorganisaties, zoals HVO-Querido.

Momenteel staan er vier LHBTI-jongeren op de wachtlijst, maar die zitten in een dusdanig bedreigende situatie, dat ze eigenlijk meteen een plek nodig hebben. Het zou ideaal zijn als er een apart (gezins)huis komt met personeel dat bekend is met LHBTI’s, of dat in ieder geval LHBTI-sensitief is en dat in met verbinding staat met andere hulpbronnen, bijvoorbeeld vanuit belangenorganisaties. We onderzoeken of zoiets binnen onze voorzieningen haalbaar is, mogelijk in samenwerking met andere organisaties.’

4

Conclusies & aanbevelingen

4.1 Conclusies

Op basis van de verkenning en de interviews rondom dak- en thuisloze LHBTI-jongeren kunnen we de volgende conclusies trekken en antwoorden geven op de vraagstelling.

- Naar onze voorzichtige schatting heeft Nederland 900 tot 2.000 dak- en thuisloze LHBTI-jongeren tot en met 27 jaar. Hieronder vallen ook de jongeren die twijfelen over hun LHBTI-gevoelens en identiteit en jongeren onder de 18 jaar.
- Het onderzoek in Amsterdam naar de hulp aan LHBTI-jongeren die thuisloos zijn, 'Out on the Streets' (Groot, 2018) is grotendeels representatief voor de situatie van dak- en thuisloze LHBTI-jongeren in de rest van Nederland.
- De huidige ondersteuning door de jeugdhulp en maatschappelijke opvang voor dak- en thuisloze LHBTI-jongeren is onvoldoende LHBTI-sensitief en staat onvoldoende open voor LHBTI-jongeren. Het onderzoek uit 2014, 'Jong en Anders' lijkt nog steeds actueel.
- Veilige, kleinschalige (crisis)opvang voor LHBTI-jongeren is gezien de driedubbele kwetsbaarheid van deze doelgroep noodzakelijk.
- Er wordt nog onvoldoende samengewerkt tussen hulpverleningsorganisaties en belangenorganisaties.

4.2 Aanbevelingen

Voor de landelijke en lokale overheid

- Bied voldoende veilige kleinschalige (crisis)opvang plekken in de vier grote steden waarin LHBTI-jongeren zich veilig en welkom voelen; verbind aan deze plekken een passend individueel begeleidingstraject. Deze plekken dienen ook (tijdelijk) toegankelijk te zijn voor LHBTI-jongeren van buiten de vier grote steden en voor jongeren onder de 18 jaar.
- Bied in de regio's opvang in de vorm van veilige kleinschalige woonunits voor dak- en thuisloze jongeren met voldoende privacy en passende individuele begeleiding, die toegerust is op LHBTI.
- Faciliteer bij- en nascholing van medewerkers in de jeugdhulpverlening en opvang op het gebied van LHBTI-thematiek. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van al bestaande trainingen, tools en materialen, maar ook zullen er aanvullende materialen ontwikkeld moeten worden.
- Zorg dat wijkteams, jeugdteams, jongerenwerkers, cliëntenondersteuners et cetera. op de hoogte zijn van de LHBTI-thematiek en de specifieke behoeften van LHBTI-jongeren.

- Zorg voor een goede lokale sociale kaart voor zowel de jongeren zelf als voor hulpverleners en versterk de samenwerking tussen jeugdhulpverlening, maatschappelijke opvang en LHBTI-belangenorganisaties. Betrek daarin nadrukkelijk het aanbod van organisaties voor specifieke groepen zoals transgender personen, intersekse personen en mensen met een religieuze of biculturele achtergrond.
- Verbind binnen de Regenboogsteden (gemeenten met specifiek LHBTI-beleid) deze thematiek aan het lokale Regenboogprogramma en stem af met uitvoeringsorganisaties.

Voor instanties jeugdhulpverlening, maatschappelijke opvang en crisisopvang

- Investeer in training en voorlichting voor professionals en vrijwilligers om hun kennis, bewustwording en sensitiviteit van LHBTI-thematiek te vergroten. Hierbinnen zal aandacht moeten worden besteed aan hoe het onderwerp bespreekbaar te maken, specifieke kennis van biculturele LHBTI's, signalering, bewustwording en uitsluitingsmechanismen.
- Draag zorg voor een LHBTI-contactpersoon of -werkgroep binnen je organisatie.
- Laat in je communicatie uitingen zien dat je LHBTI-inclusief bent en dat LHBTI's welkom zijn.
- Maak gebruik van bestaande (online) trainingen, tools en materialen met betrekking tot LHBTI-thematiek.
- Zoek actief samenwerking op met (regionale) LHBTI-belangenorganisaties en zorg dat je bekend bent met hun aanbod voor lotgenotencontact, activiteiten en ondersteuning. Betrek daarin nadrukkelijk het diverse aanbod van organisaties voor specifieke groepen als transgender personen, intersekse personen en mensen met een religieuze of biculturele achtergrond.

Voor LHBTI-belangenorganisaties

- Versterk voor dak- en thuisloze LHBTI-jongeren de mogelijkheden voor lotgenotencontact, ontmoeting, maatjesprojecten en digitale contactmogelijkheden.
- Bied meer specifieke informatie en/of training over de problematiek van dak- en thuisloze LHBTI-jongeren aan medewerkers/vrijwilligers die tijdens hun werkzaamheden in aanraking kunnen komen met deze groep, zodat ze beter kunnen signaleren en doorverwijzen.
- Zoek actief samenwerking op met (regionale) instanties voor jeugdhulp en maatschappelijke opvang, zodat er indien nodig snel contact kan worden opgenomen.
- Zorg bij doorverwijzing voor een 'warme' overdracht en probeer in contact te blijven met de jongere om wie het gaat.
- Maak bij de (regionale) instanties voor jeugdhulp en maatschappelijke opvang bekend wat het aanbod is voor LHBTI-jongeren op het gebied van ontmoeting, lotgenotencontact, et cetera.
- Informeer (regionale) instanties en relevante contacten over de extra kwetsbaarheid van dak- en thuisloze LHBTI-jongeren.

Literatuurlijst

- Albert Kennedy Trust (2015). LGBT Youth Homelessness: A UK National Scoping of Cause, Prevalence, Response & Outcome. Albert Kennedy Trust. Geraadpleegd op 1 mei 2020. (zie: www.akt.org.uk/what-we-do)
- Adrian, S., Barnette, D., Bishop, J., Dodd, S., Erangey, J., Guerilla, M., Jackson, K., Jacob, M., Lange, J., Shelton, J., Sumter, G., Tandy, J., Thomas, A., Valentine, J. & Wagaman (2020) National LGBTQ+ Youth Homelessness Research Agenda (USA).
- Bergen, D. van, D., & van Lisdonk, J. (2010). Acceptatie en negatieve ervaringen van homojongeren. In S. Keuzenkamp (Ed.), *Steeds gewoner, nooit gewoon: Acceptatie van homoseksualiteit* (pp. 154-173). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Beusekom, G. van, Collier, K., Bos, H.M.W., & Sandfort, T.G.M. (2014). Een literatuurstudie naar de psychosociale uitkomsten van negatieve bejegening door leeftijdgenoten gerelateerd aan de seksuele oriëntatie of gender identiteit/expressie van jongeren. In: *Tijdschrift voor Seksuologie*, 38 (2), pp 49-57.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2019b, 23 augustus). Aantal daklozen sinds 2009 meer dan verdubbeld. (zie: www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/34/aantal-daklozen-sinds-2009-meer-dan-verdubbeld)
- Denzel, S. van, Driel, A. van, & Vondel, M. (2014). *Het gaat niet over seks. Een onderzoek naar seksuele diversiteit in de jeugdhulpverlening*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- Emmen, M., Addink, A., & Felten, H. (2014). *Jong & Anders: onderzoek naar aandacht voor lesbische, homo-en bi-jongeren, transgenderjongeren en jongeren met een intersekse conditie (LHBTI) in jeugdwelzijn, jeugdzorg en jeugd-(L) VB*. (zie: www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Onderzoek-Jong-en-anders.pdf)
- Factsheet: Dak- en thuisloze jongeren in Nederland (2020). Movisie en Stichting Zwerfjongeren Nederland. (zie: www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2020-03/Feiten-cijfers-dak-thuisloze-jongeren-Nederland.pdf)

- Felten, H., Boote, M., & Emmen, M. (2015). Thuisloze LHBT's: een onzichtbare en dubbele risicogroep. Pleidooi voor onderzoek naar thuisloze lesbische, homo-, bi-en transgenderjongeren. *Pedagogiek*, 35(2), 227-240.
- Felten, H., Boote, M. & Scholten, A. (2015). Niet elke jongere kan een 'echte jongen' of een 'echt meisje' zijn. Artikel Sociale Vraagstukken.(zie: [socialevraagstukken.nl/ site/2015/06/25/niet-elke-jongere-kan-een-echte-jongen-of-een-echt-meisje-zijn](http://socialevraagstukken.nl/site/2015/06/25/niet-elke-jongere-kan-een-echte-jongen-of-een-echt-meisje-zijn))
- Felten, H. en Boss, E.M. (2018). Feiten en cijfers op een rij. Utrecht: Movisie. (zie: www.movisie.nl/Handreiking-LHBTI-emancipatie-Feiten-en-cijfers.pdf)
- Groot de, N., Vijlbrief, A., Emmen, M. (2018) Out on the Streets, Movisie, Utrecht. (zie: www.movisie.nl/publicatie/out-streets-onderzoek-naar-hulp-aan-amsterdamse-lhbtj-jongeren-die-thuisloos-zijn)
- Herstel begint met een huis. Dakloosheid voorkomen en verminderen (2020). Raad voor Volksgezondheid en Samenleving. (zie: www.raadvv.nl/documenten/publicaties/2020/04/21/herstel-begint-met-een-huis---dakloosheid-voorkomen-en-verminderen)
- Keuzenkamp, S. (2010). Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland. (2010). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Keuzenkamp, S. (2012). Worden wie je bent. Transgenders in Nederland. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Keuzenkamp, S., & Kuyper, L. (2013). Acceptatie van homoseksuelen, biseksuelen en transgenders in Nederland 2013. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Kuyper, L. (2015a). Wel trouwen, niet zoenen. De houding van de Nederlandse bevolking tegenover lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen 2015. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Kuyper, L. (2015b). Jongeren en seksuele oriëntatie. Ervaringen van en opvattingen over lesbische, homoseksuele, biseksuele en heteroseksuele jongeren. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Kuyper, L. (2017). Transgender personen in Nederland. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Kuyper, L. (2018). Opvattingen over seksuele en genderdiversiteit in Nederland en Europa. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

- Linden, C. S., van der & Schippers, J. (2014). Homoseksualiteit bij jongeren. In: Cluckers, G. & Bakker, G.A. (2014). Handboek kinderen en adolescenten. Problemen en risicosituaties. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- LYTE Collective. Geraadpleegd op 1 mei 2020. (zie: www.lytecollective.org/)
- Page, M. (2017). Forgotten youth: Homeless LGBT youth of color and the Runaway and Homeless Youth Act. *Northwestern Journal of Law & Social Policy*, 12(2), 17.
- Pierik, C. (2015). De kastdeur op een kier. Utrecht: Movisie. (zie: www.movisie.nl/publicatie/kastdeur-kier)

Overzicht geraadpleegde organisaties

- COC Deventer e.o. (Deventer)
- COC Haaglanden (Den Haag)
- COC Limburg (Maastricht)
- COC Friesland (Leeuwarden)
- COC Groningen & Drenthe (Groningen)
- COC Midden-Gelderland (Arnhem)
- COC Nederland (Amsterdam)
- COC Noordoost Brabant ('s-Hertogenbosch)
- COC Nijmegen (Nijmegen)
- COC Rotterdam Rijnmond (Rotterdam)
- COC Twente-Achterhoek (Enschede)
- Cre8! (Amsterdam)
- De Tussenvoorziening (Utrecht)
- Don Bosco Straatvisie (Amsterdam)
- Gemeente Amsterdam (Amsterdam)
- Jongeren Maken de Stad (Lelystad)
- Heavenly Creature (Amsterdam)
- HVO-Querido (Amsterdam)
- Kwintes Almere (Almere)
- Kwintes Gooi & Vechtstreek (Bussum)
- LCC plus projecten (Amersfoort)
- Leger des Heils Amsterdam (Amsterdam)
- NNID (Nijmegen)
- Stichting Hart voor Zwolle (Zwolle)
- Stichting Maruf (Amsterdam)
- STOOT (Groningen)
- Transgender Netwerk Nederland (Amsterdam)
- Volksbond Streetcornerwork/De Combinatie (Amsterdam)
- WerkPro (Groningen)

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken